

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ІМПЕРАТИВИ ВРЕГУЛЮВАННЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВ В УКРАЇНІ

©2023 КРАСНОВА І. В., СТЕПАНЕЦЬ В. С.

УДК 336.71.025.12:347.736
JEL: E62; F42; G21; G28; G33

Краснова І. В., Степанець В. С. Євроінтеграційні імперативи врегулювання неплатоспроможності банків в Україні

Мета статті полягає в дослідженні економічної сутності та способів врегулювання неплатоспроможності банків у контексті європейських імперативів регулювання. Не всі банки здатні до стабільного функціонування за умов економічних дисбалансів, криз і невизначеності, що призводить до виведення банків з ринку. Європейський вектор розвитку України потребує імплементації європейських правил врегулювання неплатоспроможності банків з метою зниження негативних наслідків їх можливого банкрутства. Акцентовано увагу на розумінні неплатоспроможного банку як фінансово нестабільного. Визначено прояви неплатоспроможності та запропоновано розмежовувати повну та технічну (технічний дефолт) неплатоспроможність банків. Наведено практичні приклади такого трактування, зокрема АТ «АКБ «Аркада» – як приклад повного дефолту та АТ «Банк Січ» – як приклад технічного дефолту за реалізованим ринковим ризиком. У статті розкрито сутність, чинники та ознаки неплатоспроможності, які постійно еволюціонують. Зазначено, що фактично неплатоспроможність проявляється в квадраті «4НЕ» – нездатності, невиконанні, неоплатності та неспроможності. Розкрито зміст врегулювання неплатоспроможності, що передбачає вживання відповідних заходів, спрямованих на запобігання та/або подолання наслідків неможливості виконання банком (частково чи повністю) своїх функціональних обов'язків за будь-яких видів неплатоспроможності. Виокремлено певні стадії неплатоспроможності банків та заходи впливу. Відповідно до Європейської Директиви BRRD сформовано цілі та принципи врегулювання неплатоспроможності. Цілі мають бути збалансовані відповідно до характеру й обставин кожного конкретного випадку, також вони впливають на вибір способу та інструменту врегулювання. Зазначено на необхідності гармонізації вітчизняного законодавства до загальноєвропейських правил. Зокрема, BRRD рекомендує такі інструменти врегулювання: виділення активів (asset separation tool), інструмент списання або конвертації зобов'язань (bail-in tool), інструмент продажу бізнесу (sale of business tool), інструмент бридж-установи (bridge institution tool). У статті розкрито напрями їх імплементації у вітчизняну практику.

Ключові слова: банківська система, криза, дефолт, банкрутство, ліквідація, способи виведення, BRRD, інструменти врегулювання.

Рис.: 8. **Бібл.:** 24.

Краснова Ірина Вікторівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри банківської справи та страхування, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Берестейський, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: krasnova_iryana@kneu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4507-6629>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/AAC-8131-2020>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57217308138>

Степанець Вікторія Серіївна – аспірантка кафедри банківської справи та страхування, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Берестейський, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: credo11990@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4752-9465>

UDC 336.71.025.12:347.736

JEL: E62; F42; G21; G28; G33

Krasnova I. V., Stepanets V. S. The European Integration Imperatives for Bank Resolution in Ukraine

The aim of the article is to study the economic essence and ways to settle the insolvency of banks in the context of European regulatory imperatives. Not all banks are capable of stable functioning under conditions of economic imbalances, crises and uncertainty, which leads to the withdrawal of banks from the market. The European vector of Ukraine's development requires the implementation of European rules for resolving bank insolvency in order to reduce the negative consequences of their possible bankruptcy. Attention is focused on the understanding of an insolvent bank as financially unstable. The manifestations of insolvency are defined and it is proposed to distinguish between full and technical (technical default) insolvency of banks. Practical examples of such interpretation are provided, in particular, JSC «JSCB «Arkada» – as an example of a complete default and JSC «Bank Sich» – as an example of a technical default on the realized market risk. The article discloses the essence, factors and signs of insolvency, which are constantly evolving. It is noted that, in fact, insolvency is manifested in the square formed of four concepts – incapacity, non-fulfillment, non-payment, and insolvency. The content of insolvency settlement is disclosed, which provides for the adoption of appropriate measures aimed at preventing and/or overcoming the consequences of the bank's inability to perform (partially or completely) its functional duties in case of any type of insolvency. Certain stages of bank insolvency and measures of influence have been allocated. In accordance with the European BRRD Directive, the goals and principles of insolvency settlement have been formulated. The objectives must be balanced according to the nature and circumstances of each case, and they also influence the choice of method and tools of settlement. The need to harmonize domestic legislation with European rules is noted. In particular, the BRRD recommends the following settlement tools: asset separation tool, bail-in tool, sale of business tool, bridge institution tool. The article discloses the directions of their implementation in domestic practice.

Keywords: banking system, crisis, default, bankruptcy, liquidation, methods of withdrawal, BRRD, tools of settlement.

Fig.: 8. **Bibl.:** 24.

Krasnova Iryna V. – D. Sc. (Economics), Professor, Professor of the Department of Banking and Insurance, Kyiv National Economic University named after V. Hetman (54/1 Beresteyskyi Ave., Kyiv, 03057, Ukraine)

E-mail: krasnova_iryana@kneu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4507-6629>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/AAC-8131-2020>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57217308138>

Stepanets Viktoria S. – Postgraduate Student of the Department of Banking and Insurance, Kyiv National Economic University named after V. Hetman (54/1 Beresteyskyi Ave., Kyiv, 03057, Ukraine)

E-mail: credo11990@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4752-9465>

Глобальні економічні дисбаланси, фінансово-банківська криза, війна в Україні та інші деструктивні чинники оголили всі накопичені проблеми української банківської системи. Не всі банки виявилися здатними до стабільного функціонування за цих умов. Як наслідок, банки банкрутували та/або опинилися в кризовій ситуації, виводилися з ринку, що, фактично, є відображенням об'єктивних процесів структурної перебудови банківського сектора. Зауважимо, що ці процеси поряд із позитивними моментами (зокрема, укріплення банківської системи) можуть мати і негативні наслідки для всіх суб'єктів ринкової економіки як на макро-, так і на макрорівні, посилюючи фінансову та макроекономічну нестабільність, паніку, опортунізм і соціальну напругу в суспільстві. Усе це потребує гармонізації вітчизняних адміністративних режимів врегулювання неплатоспроможності банківських установ відповідно до європейських вимог.

До кризи COVID-19 та війни в Україні подальша гармонізація законодавства про неплатоспроможність банківських установ перебувала в центрі уваги регуляторів і політиків ЄС. Основні аргументи цього є двоякими: по-перше, складнощі, спричинені розбіжностями в національних законодавствах про неплатоспроможність банків, ставлять під сумнів застосування та довіру до системи врегулювання неплатоспроможності BRRD/SRM; по-друге, окремі національні режими законодавства про неплатоспроможність спонукають держави надавати значну державну допомогу поза режимом врегулювання. Після всіх кризових подій одним із головних питань порядку денного регуляторів буде подальша гармонізація національних законодавств про неплатоспроможність банків та поширення режиму врегулювання *Bank Recovery and Resolution Directive (BRRD)* на всі банкрутства банків. Подальша консолідація значно зменшить складність, підвищить прозорість і легітимність інституту врегулювання неплатоспроможності. Проте варто зауважити, що це складне питання, оскільки на даний час правила визнання та врегулювання неплатоспроможного банку в Європі не гармонізовані та являють собою складну систему правил

і політик (рис. 1). Однак Україні також потрібно вже зараз врахувати всі основні моменти та імплементувати європейські правила у вітчизняну практику.

Інститут банкрутства перебуває на межі інституціональних (законодавчих) і неінституціональних (економічних) аспектів. Законодавство про неплатоспроможність є суто національним. Зважаючи на роль, яку банки відіграють в економіці, фундаментальне значення має обґрунтування дієвих та ефективних, із мінімальним використанням державних коштів, різних способів своєчасного вирішення фінансових проблем неплатоспроможних банків відповідно до європейських вимог.

Вагомі наукові дослідження функціонування проблемних банків та інструментів урегулювання неплатоспроможності здійснювали такі науковці, як: Гаврильченко О. В. [2], Орловська Ю. В. та Ількова Н. В. [3], Марченко О. В. і Линьова В. Д. [4], Носань Н. С. [5], Петик А. О, Клепанчук О. Ю. та Корень Д. О. [6]. Проте більшість авторів не розглядає проблематику врегулювання неплатоспроможності, а зосереджує увагу на питаннях виведення неплатоспроможних банків з ринку [4]. При цьому окремі автори не розглядають «неплатоспроможність» як самостійну категорію [4], інші приділяють увагу правовим аспектам [7].

В іноземній літературі наукові доробки з цієї тематики здійснюються вже певний час. У наукових публікаціях пропонуються деякі погляди на врегулювання неплатоспроможності банків. Зокрема, дослідження країн з перехідною економікою (С. Hainz [8]) підтверджує прямий зв'язок між банкрутством банків та інвестиціями, профінансованими за рахунок кредитів. Фахівці Світового Банку дослідили як різні режими неплатоспроможності та врегулювання відносин між кредитором і боржником можуть допомогти у вирішенні проблеми непрацюючих кредитів [9]. А. Campbell [10] вивчав, чим неплатоспроможність банку відрізняється від інших ситуацій неплатоспроможності та який зв'язок існує між неплатоспроможністю банків та поведінкою вкладників. Важливість такого розуміння зростає в умовах невизначеності,

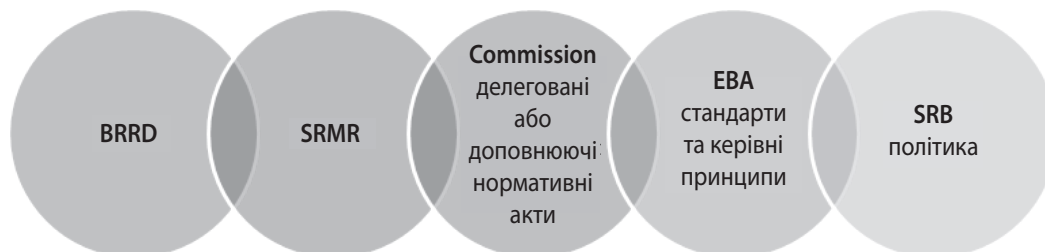

Рис. 1. Співпраця у рамках Єдиного механізму врегулювання ЄС

Джерело: побудовано авторами на основі даних ECA [1].

пандемії COVID-19, війни в Україні, що загрожує спричинити кризу ліквідності та платоспроможності в усьому світі (T. Adrian, F. Natalucci [11]; A. Ari, S. Chen, L. Ratnovski [12]). За таких умов досить актуальним є питання гармонізації національних законодавств (K. Marinova [13]; M. Schillig [14]; J. Deslandes, M. Magnus [15]; D. Valiante [16]). M. Schillig вважає, що всі недоліки можуть бути усунені через калібрування взаємозв'язків таким чином, щоб підвищити статус системи врегулювання BRRD/SRM і модернізувати її в Кодекс ЄС про неплатоспроможність. Цей Кодекс має бути гармонізований з національними законодавствами про корпоративну неплатоспроможність і з режимами державної допомоги, яка має скорочуватися [17]. Знаний дослідник з питань неплатоспроможності A. Campbell зазначає, що основною перешкодою для досягнення значного прогресу на шляху до гармонізації законодавства про неплатоспроможність банків є рішення про застосування «спеціального режиму врегулювання» чи загального законодавства про банкрутство для всіх корпорацій [18].

У Законі України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [19] визначення поняття «неплатоспроможний банк» важко кваліфікувати як економічну дефініцію, оскільки ця норма Закону відсилає до ст. 76 Закону «Про банки та банківську діяльність», де немає визначення «неплатоспроможний банк», а лише встановлено підстави віднесення банку до категорії неплатоспроможного. Так, Законом визначено: «неплатоспроможний банк – банк, щодо якого Національний банк України прийняв рішення про віднесення до категорії неплатоспроможних у порядку, передбаченому Законом України «Про банки і банківську діяльність» [20]. Проте знову ж таки Закон України «Про банки та банківську діяльність» визначення категорії «проблемний банк» не містить, а лише встановлює тільки критерії віднесення банку до категорії проблемних. В обох випадках критерії не обов'язково пов'язані з фінансовим станом банку. Такий підхід до врегулювання неплатоспроможності фактично не передбачає відносин попередження неплатоспроможності, а виключно орієнтований на ліквідацію. Отже, законодавчі підходи до визначення поняття «неплатоспроможність» банку не допомагають краще зрозуміти це поняття, а навпаки – заплутують і змушують звертатися до суміжних понять.

Водночас, у сучасній теорії та практиці українського банківництва досі не розроблено загального підходу до єдиного розуміння режимів та інструментів врегулювання неплатоспроможності банків відповідно до європейського законодавства, що є базовим підґрунтям для забезпечення стабільності банківської системи та відновлення довіри до фінансового сектора. Це обумовило актуальність обраного дослідження, визначило його мету та завдання.

Метою дослідження є дослідження економічної сутності та способів врегулювання неплатоспроможності банків у контексті європейських імперативів регулювання.

Методологічною основою дослідження є фундаментальні положення Директиви ЄС (Directive 2014/59/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 [24]) щодо врегулювання неплатоспроможності банків (BRRD), яка істотно розширила набір доступних інструментів із врегулювання кредитних установ у Європейському Союзі. Крім того, методологічною основою є вітчизняне законодавство.

Одним зі структурних маяків програми МВФ в Україні є вдосконалення механізмів нагляду та виведення банків з ринку. Останнє передбачає імплементацію директив Європейського Союзу щодо врегулювання неплатоспроможності банків. Такою директивою є Directive 2014/59/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 establishing a framework for the recovery and resolution of credit institutions and investment firms [21] – Директива 2014/59/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європи, яка встановлює рамкові положення щодо оздоровлення та виведення з ринку кредитних установ та інвестиційних фірм (надалі – BRRD). Директива загалом розглядається як значний розвиток у Європейському Союзі, яка, сподіваємось, забезпечить більшу ефективність і визначеність у процедурах банкрутства банків. Те, що сфера дії Директиви також поширюється на реорганізаційні заходи, є цікавою та бажаною подією. Крім того, у 2014 р. ЄС заснував Єдиний механізм врегулювання (*Single Resolution Mechanism (SRM)*) [22], з метою упорядкування врегулювання банкрутств банків з мінімальним навантаженням для платників податків, щоб уникнути занадто дорогої допомоги. У 2008–2013 рр. ЄС витратив на докапіталізацію банків понад 445 млрд євро. Банки приймають на себе надмірні ризики, а за їх порятунку від банкрутства платять держави та платники податків, що є неприпустимим. Загалом європейські правила та процедури співпраці, що регулюють дану сферу [23] відносин, є значно ширшими (див. рис. 1).

Спираючись на основні положення Європейської Директиви, вважатимемо, що неплатоспроможним є фінансово нестабільний банк, який потребує врегулювання (запобігання та подолання) неплатоспроможності.

Виходячи з цього за економічним змістом під **неплатоспроможністю банку розуміємо незадовільний стан балансу через нестачу існуючих і потенційних фінансових ресурсів функціонування та розвитку банку, який потребує врегулювання (запобігання та подолання) неплатоспроможності.**

Запропоноване визначення корелює з Європейською Директивою, згідно з якою врегулювання варто розпочинати до того, як банк стане балансово непла-

тоспроможним (*balancesheet insolvent*). Проявами неплатоспроможності банку є нестача/потенційна нестача ліквідних активів для виконання зобов'язань перед вкладниками та кредитором або нестача/потенційна нестача капіталу, які спричинені розбалансуванням грошових потоків та/або кризою. Погоджуємось з Вовнюк В. А., що з цих проявів, або підстав зарахування банку до категорії «неплатоспроможний банк», лише одна (недостатній розмір капіталу) безпосередньо вказує на незадовільний фінансовий стан банку [7].

У законодавстві України не існує чіткого визначення терміна «неплатоспроможний банк». Лише в Положенні про виведення неплатоспроможного банку з ринку, що затверджено рішенням виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб № 2 від 05.07.2012 р., зазначено, що неплатоспроможний банк – це банк, щодо якого НБУ прийняв рішення про віднесення до категорії неплатоспроможних у порядку, передбаченому Законом України «Про банки і банківську діяльність» [20].

В економічній літературі прийнято розмежувати два види неплатоспроможності: повну та технічну (технічний дефолт) [6, с. 237]. У банківській діяльності під **повною неплатоспроможністю** розуміють неможливість відновлення фінансової стійкості та платоспроможності в найближчому майбутньому внаслідок значної втрати капіталу. Тобто банк наражається на катастрофічні втрати активів та нездатний ефективно функціонувати на фінансовому ринку. Прикладом **повного дефолту** є неплатоспроможність банку АТ «АКБ «АРКАДА», де основний актив (частка якого становила понад 40% валюти балансу) був заставлений за зобов'язаннями третіх осіб, що фактично свідчить про те, що Банк відмовився безоплатно від головного активу. Тим самим, за умови реалізації умов договору, який підписав Банк, складається ситуація звернення стягнення на цей предмет застави, що власне і відбулося. Як наслідок, відновити структуру балансу та капітал банку в короткі строки неможливо, оскільки втрата активів є значною та швидкою.

Технічна неплатоспроможність, або так званий **технічний дефолт**, проявляється по факту через порушення, неможливість виконання банком тих чи інших зобов'язань *на даний час*. Фактично технічний дефолт є результатом тимчасового розбалансування (асинхронізації) вхідних і вихідних грошових потоків, що виникає, наприклад, внаслідок невіднесення банком нарахованих доходів на витрати, ручного управління здійсненням платежів клієнтів, невідображення банком втрати некритичного активу (наприклад, внаслідок судових рішень). Стосовно нарахованих доходів, то банк, знаходячись близько до граничних значень економічних нормативів, передусім нормативів капіталу (Н1, Н2, Н3), нараховуючи певний вид витрат (адміністративні, господарські витрати) та не

відносячи їх на затрати (7 клас), штучно поліпшує свій фінансовий результат. Як наслідок, зазначена дія має позитивний вплив на регулятивний капітал (Н1). Крім іншого, технічний дефолт може бути пов'язаний із зовнішніми чинниками, такими як макрофінансове регулювання. Банк «Січ» – приклад технічного дефолту за реалізованим ринковим ризиком: розбалансування конкретних активів та зобов'язань, а саме: кредиту рефінансування (зобов'язання) та ОВДП (актив), які були в заставі за цим кредитом. Різниця в ставках за кредитом рефінансування після підвищення облікової ставки НБУ з 10% до 25% та ОВДП, дохідність за якими була лише 12%, спричинила збиток за операціями з цінними паперами при достроковому примусовому погашенні кредиту рефінансування за рахунок ОВДП (постанова НБУ). Тобто технічний дефолт характеризується здатністю та бажанням банку в найкоротші строки відновити баланс між грошовими потоками.

Причини виникнення неплатоспроможності можна поділити:

- ✦ *за характером прояву*: на економічні, фінансові, юридичні, стохастичні;
- ✦ *за місцем виникнення*: на внутрішні та зовнішні;
- ✦ *за рівнем виникнення*: на макроекономічні, національні, галузеві та перманентні;
- ✦ *за характером впливу*: на дестабілізуючі, критичні, кризові.

Основними тригерами неплатоспроможності можуть бути як внутрішні, так і зовнішні чинники. До внутрішніх відносимо:

- ✦ невідповідність бізнес-моделі банку діловому середовищу;
- ✦ неефективний чи низький рівень якості управління, що призвів до розбалансування грошових потоків;
- ✦ ризики та спричинені ними втрати;
- ✦ неефективна корпоративна політика;
- ✦ неякісна робота системи внутрішнього контролю тощо.

Для того, щоб неплатоспроможність була об'єктивною та незалежною від суб'єктивних чинників, необхідно визначити параметри (ознаки), що характеризують це поняття. *Параметрами* неплатоспроможності банків вітчизняним законодавством визнано неможливість виконувати зобов'язання перед вкладниками та іншими кредиторами або порушення ним економічних нормативів, установлених регулятором, зокрема нормативів ліквідності та капіталу. Вважаємо, що як результат ці параметри проявляються у «4НЕ»: **нездатності** (вид і розмір грошових зобов'язань); **невиконанні** (беззаперечність вимог); **неоплатності** (порушення строків, наявність прострочених вимог, недостатність активів для погашення боргів); **неспроможності** (втрата капіталу) функціонування банку та, як можливий на-

слідок, – у його банкрутстві (виконавчі впровадження) (рис. 2). Вчасно усунені порушення не приводять до банкрутств банку. Фактично банкрутство є крайньою формою абсолютної неплатоспроможності, недостатності активів.

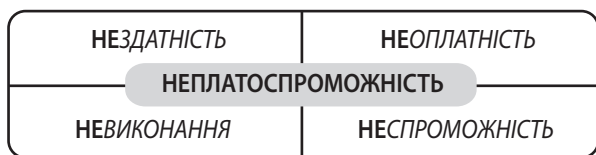

Рис. 2. Основні параметри неплатоспроможності банку

Джерело: авторська розробка.

Неплатоспроможність банку може бути викликана, крім того, і *зовнішніми тригерами*, передусім кризовими чинниками, які призводять до порушення параметрів фінансової рівноваги та/або стабільності діяльності банку. За таких закономірних, циклічних умов банк може та повинен продовжувати функціонувати, вживши відповідних антикризових заходів. Можна сказати, що вже класичним прикладом є функціонування банківської системи України в умовах повномасштабного російського вторгнення та воєнного стану. З початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну НБУ було визнано неплатоспроможними три банки: АТ «Мегабанк», АТ «Банк Січ», ПАТ «Форвард Банк». Також було відразу ліквідовані банки, де власником була держава-агресор росія: АТ «Промінвестбанк», АТ «МР Банк», а також банки, які порушили вимоги щодо фінансового моніторингу: АТ «Айбокс Банк», АТ «АКБ «Конкорд». Неплатоспроможність цих банків не вплинула на стабільність фінансової системи України, адже за розмірами вони належали до групи банків з приватним капіталом і банків іноземних банківських груп, та їх частка в загальних активах системи становила 0,46%, 0,3% та 0,1% відповідно. Завдяки завчасно вжитим антикризовим заходам жоден вітчизняний банк не збанкрутував через війну. Проте внаслідок домінування комплементарного характеру впливу чинників зовнішнього середовища над дестабілізуючими, що намітилося у 2014 р. в Україні, було виведено з ринку 106 банків, у яких було сконцентровано понад 34% загальних активів вітчизняної банківської системи.

Отже, неплатоспроможність банку може бути спровокована як кризою, так і внутрішніми чинниками, що призводять до розбалансування фінансових потоків, нестачі ліквідності та втрати капіталу.

Ознаками неплатоспроможності є:

- ✦ нерациональна структура та недостатній рівень ліквідності;
- ✦ негативна (незбалансована) структура джерел фінансування;
- ✦ збиткова діяльність;

- ✦ втрата власного капіталу;
- ✦ зупинення платежів та їх невиконання;
- ✦ зростання обсягу проблемних активів (NPL);
- ✦ невиконання вимог НБУ;
- ✦ наявність рішення НБУ про порушення провадження у справі ліквідації банку.

Одним зі статистичних показників, що відображає тенденцію неплатоспроможності банків на макrorівні, є кількість банків, щодо яких прийнято рішення про їх ліквідацію та виведення з ринку (рис. 3).

Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) з 2012 р. перейняв від Національного банку України функцію виведення неплатоспроможних банків з ринку. ФГВФО у процесі вибору способу виведення неплатоспроможного банку з ринку керується принципом найменших витрат для Фонду на основі проведення порівняльного аналізу й обґрунтування витрат, пов'язаних із процесом виведення банку з ринку. Принцип найменших витрат означає порівняння витратності способів врегулювання (пропозиції, яку надає інвестор) із витратністю на ліквідацію з виплатами. Ліквідація для Фонду є найбільш затратним способом за замовчуванням.

За даними ФГВФО на початок 2023 р. вартість активів усіх банків, що перебувають в управлінні Фонду, за балансовою звітністю складає 637,48 млрд грн, при цьому їхня оцінна вартість менша в 4,4 разу та становить 145,66 млрд грн (дані ФГВФО). Відсоток загальних надходжень до оцінки становить 59%.

Серед чинників виведення банків з ринку: порушення вимог фінансового моніторингу (28 випадків «банки-пральні», «пилососи», «зомбі-банки» тощо); декілька банків опинились на захопленій агресором території або зазнали значних втрат через окупацію агресором території Криму та сходу України у 2014–2015 рр. Також окремі банки залишилися без підтримки акціонерів і вимушені були самоліквідуватися (11 випадків), інші ж банки не розкривали реальних власників, а звітність не відображала реального стану справ, що також спровокувало виведення таких банків з ринку. Проте в більшості випадків (63%) основною причиною віднесення банку до категорії неплатоспроможного та відкликання ліцензії стало втрата капіталу та/або втрата ліквідності. Загалом деструктивний вплив цих та інших внутрішніх і зовнішніх чинників спровокував розбалансування фінансових потоків, що негативно вплинуло на фінансовий стан банків та спричинило невиконання їх фінансових зобов'язань перед вкладниками та іншими кредиторами через недостатність коштів.

Вважаємо, що врегулювання неплатоспроможності передбачає вживання відповідних заходів, спрямованих на запобігання та/або подолання наслідків неможливості виконання банком (частково чи повністю) своїх функціональних обов'язків за будь-яких видів неплатоспроможності.

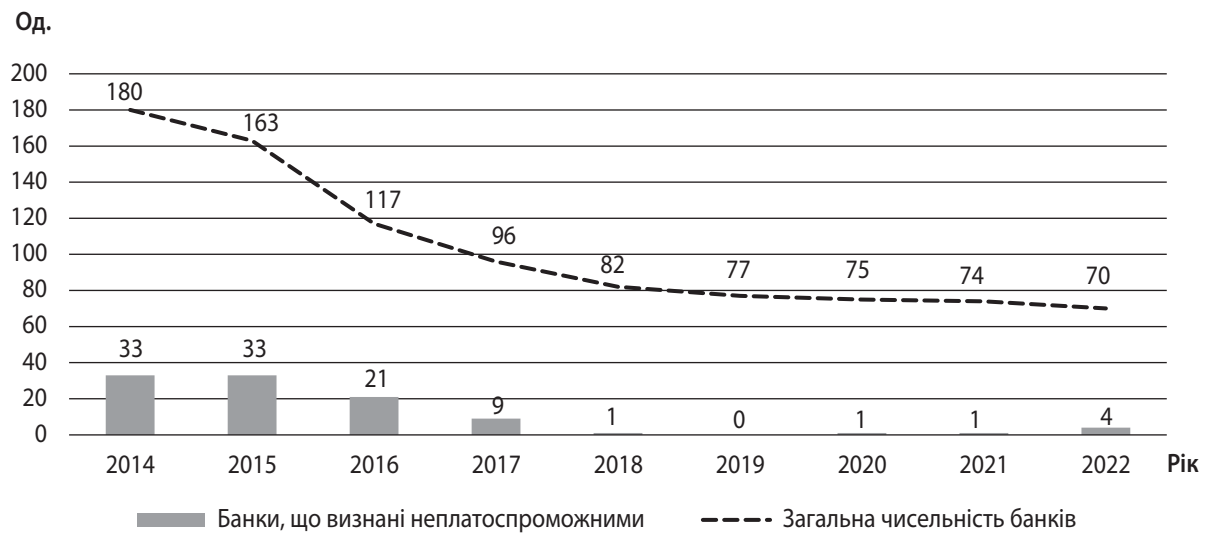

Рис. 3. Кількість банків, віднесених до категорії «неплатоспроможні» та виведених з ринку в Україні з 2014 по 2020 рр.
Джерело: сформовано авторами на основі [23].

Невживання відповідних заходів щодо відновлення платоспроможності суттєво погіршує фінансову стійкість банку, веде до його послаблення, нездатності продовжувати діяльність, неплатоспроможності, банкрутства та ліквідації (рис. 4). Оскільки загалом поняття неплатоспроможності не враховує конкретних уточнень стану банку, то назване поняття варто розглядати як узагальнювальне. Стадіями неплатоспроможності, на наш погляд, є такі: відновлення (плани відновлення (*recovery plans*)), проблемність, неплатоспроможність і спроба врегулювання, вибір способу виведення (*resolution plans*), банкрутство, ліквідація та криза.

Поточні правила ЄС дають два варіанти поводження з банками, які зазнають проблем функціонування або можуть зазнати збою: ліквідація або врегулювання. Рішення, якого саме підходу слід дотримуватися в кожному випадку, є прерогативою національних регулятивних органів і передбачає збалансоване дотримання цілей врегулювання відповідно до характеру й обставин конкретного випадку (рис. 5).

Положення Європейської Директиви вимагає, щоб зазначені цілі врегулювання неплатоспроможності мали бути однаково важливими, і органи з питань врегулювання неплатоспроможності повинні збалансовувати їх відповідно до характеру й обставин кожного конкретного випадку.

Неплатоспроможність зумовлює припинення діяльності банку та ліквідацію тільки в тому випадку, якщо не вживаються необхідні попереджувальні, превентивні та антикризові заходи щодо оперативного усунення проблем та/або антикризового управління. НБУ на період воєнного стану припинив дію положення щодо віднесення банків до категорії неплатоспроможних з причин порушення нормативів

капіталу, а майже всі норми статті 41/1 Закону стосуються банків з дефіцитом капіталу. За умови своєчасного *запобігання* та розв'язання проблемних/кризових аспектів на ранніх етапах їх виникнення можливе відновлення платоспроможності та стабілізація фінансового стану банку.

Термін «*заходи із запобігання кризовим ситуаціям*» (*crisis prevention measure*) означає здійснення повноважень з метою прямого усунення недоліків або перешкод оздоровленню, здійснення повноважень щодо обмеження або усунення перешкод для можливого проведення врегулювання, застосування заходів раннього втручання, призначення тимчасового адміністратора або здійснення повноважень щодо списання або конвертації. У випадку, коли проблеми не вдалося уникнути, застосовуються заходи кризового врегулювання, спрямовані на *подолання та мінімізацію наслідків* неплатоспроможності банку. Відповідно термін «*заходи з кризового управління*» (*crisis management measure*) означає заходи врегулювання, або призначення спеціального керуючого, або особи відповідно до статті 51(2) чи статті 72(1) Європейської Директиви.

За реалізації всіх відповідних заходів врегулювання органи регулювання повинні гарантувати, що ці заходи застосовуються до установи, що знаходиться в режимі врегулювання неплатоспроможності, з дотриманням відповідних *принципів* (рис. 6).

Отже, *врегулювання неплатоспроможності банку* передбачає балансування грошових потоків як сукупності фінансових ресурсів, забезпечення можливості їх мобілізації, ефективного розподілу та використання для подолання та запобігання неплатоспроможності, досягнення ефекту збереження активів та зобов'язань у банківській системі для недопущення порушення функціонування банку та забез-

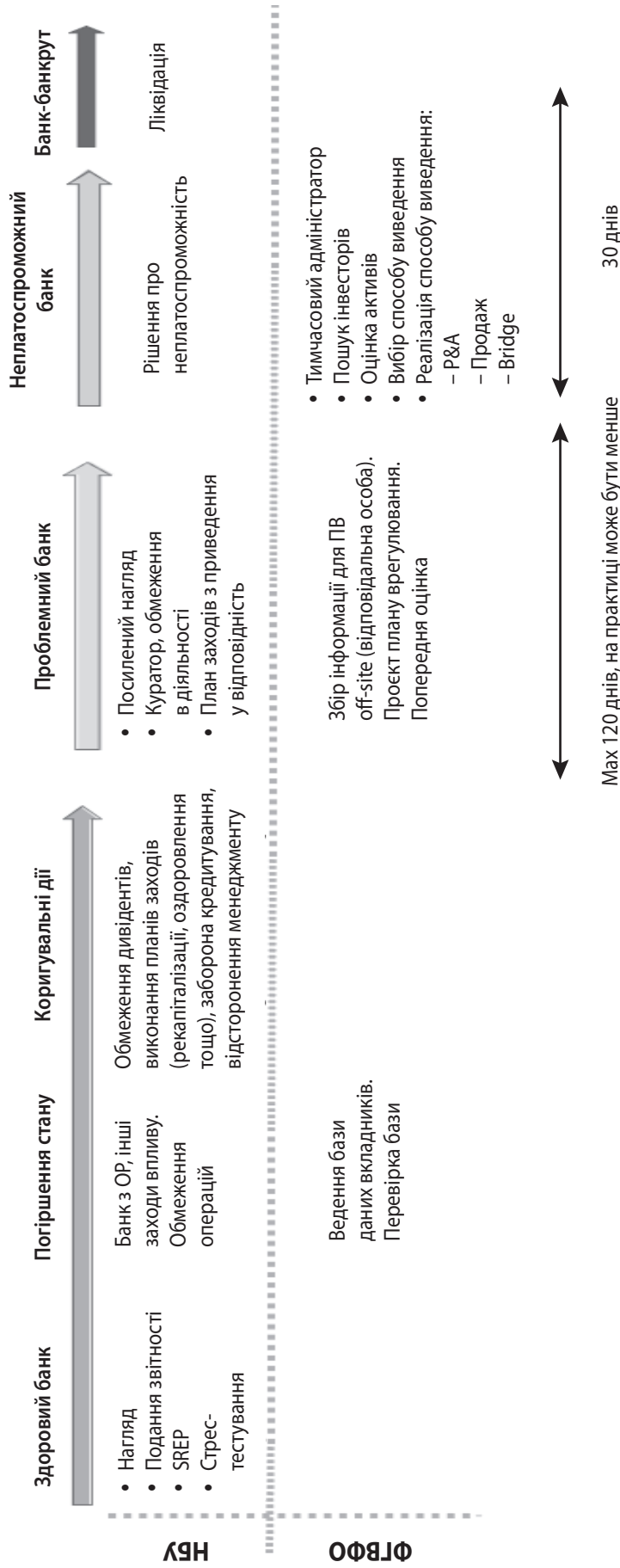

Рис. 4. Стадії неплатоспроможності банків та заходи впливу

Джерело: авторська розробка.

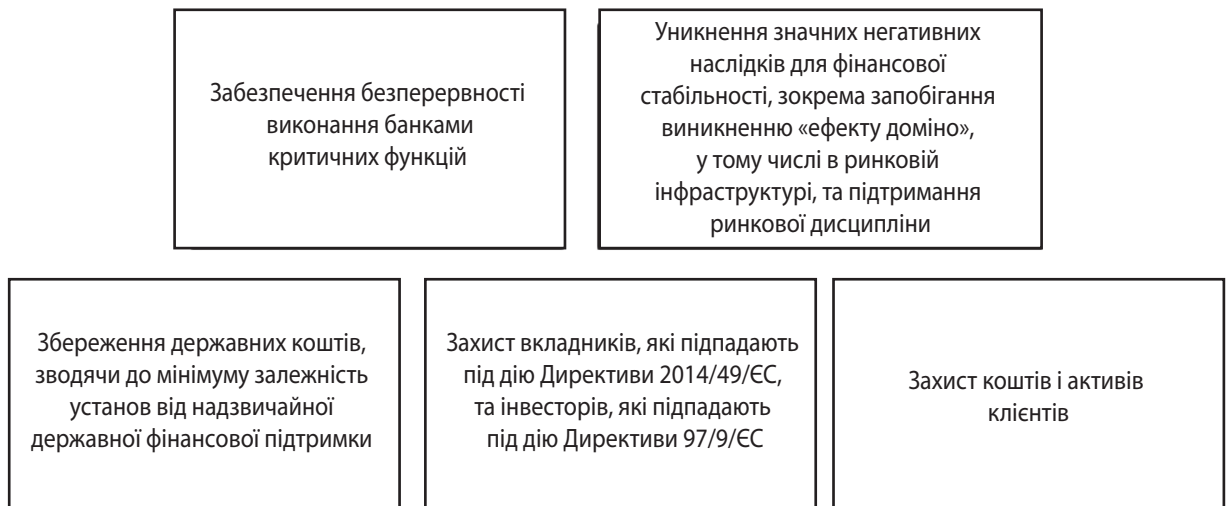

Рис. 5. Цілі врегулювання неплатоспроможності

Джерело: авторська розробка.

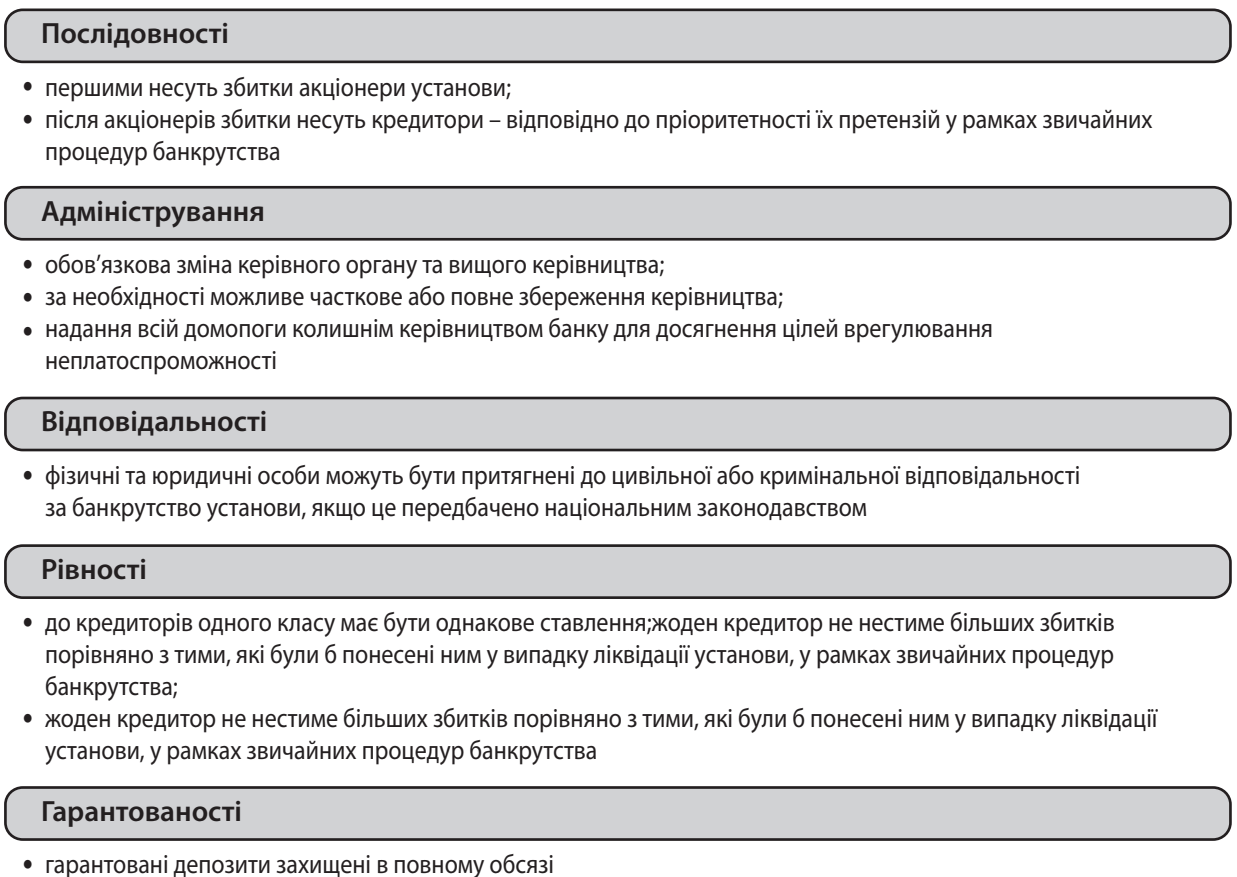

Рис. 6. Принципи врегулювання неплатоспроможності відповідно до BRRD

Джерело: авторська розробка.

печення фінансової стабільності. Сукупність мобілізованих фінансових ресурсів становить фінансовий потенціал забезпечення платоспроможності.

Відповідно до ст. 39 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» Фонд гарантування має право скористатися чотирма способами ви-

ведення банків з ринку (рис. 7): відчуження активів та зобов'язань; відчуження зобов'язань з премією; створення перехідного банку; продаж неплатоспроможного банку. Метою даної статті не є детальний огляд вітчизняного досвіду використання цих інструментів, ці дослідження наведено в інших матеріалах авторів.

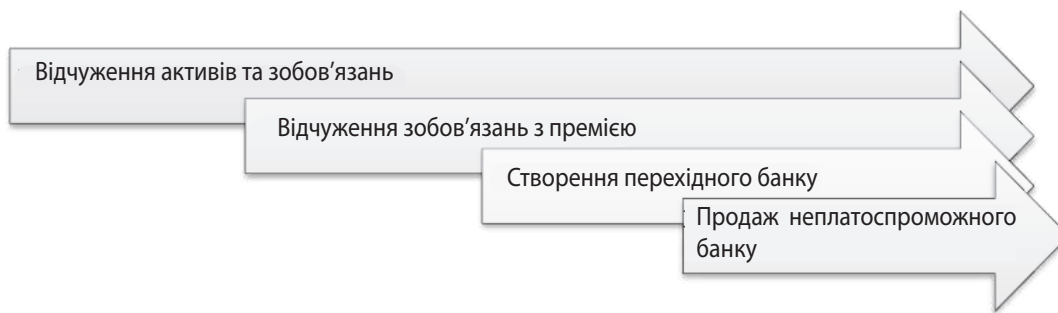

Рис. 7. Способи врегулювання неплатоспроможності банків в Україні

Джерело: авторська розробка.

Поняття виведення неплатоспроможного банку з ринку є більш широким і включає в себе врегулювання неплатоспроможності у способи або за допомогою інструментів врегулювання та ліквідацію. Тим самим, врегулювання неплатоспроможності банку включає лише зазначені способи. Ліквідацію банку з відшкодуванням з боку Фонду коштів за вкладками фізичних осіб не вважаємо способом врегулювання. Підстави неплатоспроможності, що оцінюються з економічно-правового погляду, не збігаються з підставами ліквідації, якій притаманне формальне процесуальне розуміння.

BRRD рекомендує до застосування такі інструменти врегулювання: виділення активів (*asset separation tool*); інструмент продажу бізнесу (*sale of business tool*); інструмент бридж-установи (*bridge institution tool*); інструмент списання або конвертації зобов'язань (*bail-in tool*); (рис. 8). Інструмент резервного фінансування передбачає списання та конвертацію власного капіталу та зобов'язань, покладаючи тягар на акціонерів і кредиторів, а не на платників податків.

Інструмент перехідного банку (установи) дозволяє передавати частину або всі акції чи активи, права та зобов'язання перехідній установі (банку), яку можна ліквідувати, щоб відокремити її від решти, зберігаючи при цьому критичні функції банку, що перебуває на межі чи під загрозою банкрутства. Інструмент продажу бізнесу дозволяє повністю (угода з акціями) або частково (угода з активами) передати бізнес проблемного банку одному або кільком по-

купцям. Інструмент поділу активів може передавати активи, права чи зобов'язання від банку, який перебуває на межі чи під загрозою банкрутства, чи перехідного банку до Компанії з управління активами (AMV) з метою максимізації їх вартості для можливого продажу або впорядкованої ліквідації. Цей інструмент не можна використовувати як окремих, його слід поєднувати з одним із трьох інших.

Інструмент продажу бізнесу та інструмент бридж-установи за своєю суттю вже існують та використовувалися в Україні. Українськими двійниками інструменту продажу бізнесу за суттю є відчуження активів та зобов'язань, відчуження зобов'язань з премією та продаж банку в цілому. Інструмент бридж-установи є аналогом українського способу врегулювання створення та продажу перехідного банку інвестору. Подібним до інструменту виділення активів, який існував в українському законодавстві, було створення спеціалізованої установи. Фактично цей інструмент є створенням «поганого банку» – банку з найгіршими активами неплатоспроможних банків. За своєю суттю, в Україні вже склалася своя модель існування спеціалізованої установи, адже наразі Фонд гарантування виконує її функції (без прийняття на баланс активів та зобов'язань банків): управляє та здійснює продаж активів банків, які ліквідуються. Інструмент списання або конвертації зобов'язань (BAIL-IN) лише частково згадано в українському законодавстві (разом із застосуванням інструменту

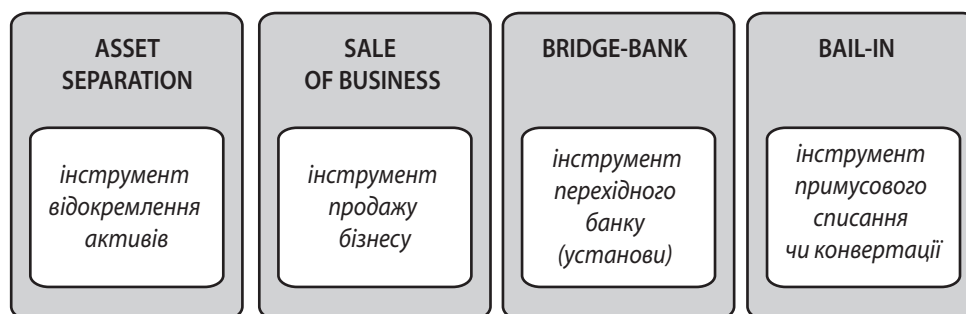

Рис. 8. Інструменти врегулювання кредитних установ відповідно до BRRD

Джерело: побудовано авторами на основі [1].

продажу акцій неплатоспроможного банку), а також для банків, які виводяться з ринку з участю держави. Подальші наукові розвідки мають на меті детальний розгляд даного інструменту.

ВИСНОВКИ

Вітчизняна практика врегулювання неплатоспроможності банків має бути гармонізована до вимог Європейської Директиви щодо уточнення визначення поняття, дотримання принципів та цілей урегулювання. Інструменти врегулювання повинні включати: продаж бізнесу або акцій установи в режимі врегулювання неплатоспроможності; створення бридж-установи; виділення продуктивних активів від знецінених або проблемних активів установи, що знаходиться на межі банкрутства, і списання або конвертацію зобов'язань акціонерів і кредиторів установи, що знаходиться на межі банкрутства. Крім того, слід збільшити широту та строки тригерів для врегулювання неплатоспроможності, надавши повноважному органу достатню гнучкість для визначення нежиттєздатності фінансової установи (включно з порушенням вимог ліквідності та іншими серйозними порушеннями нормативних вимог, а не лише через брак капіталу/активів). Також має бути передбачено обов'язкове втручання органу врегулювання в разі перевищення встановлених тригерів неплатоспроможності. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

- Resolution planning in the Single Resolution Mechanism. Special Report / European Court of Auditors. 2021. https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_01/SR_Single_resolution_mechanism_EN.pdf
- Navylychenko O. V. The Management of Procedures for Restoration of Solvency in Ukraine *Бізнес Інформ*. 2018. № 4. С. 359–363. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-4_0-pages-359_363.pdf
- Орловська Ю. В., Ількова Н. В. Особливості дослідження банкрутства як економічної категорії. *Економічний простір*. 2017. № 126. С. 5–14. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/bitstream/123456789/678/1/Orlovska.pdf>
- Марченко О. В., Линьова В. Д. Аналіз підходів до визначення терміна «платоспроможність банку». *Бізнес Інформ*. 2020. № 5. С. 56–61. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-56-61>
- Носань Н. С. Адаптація європейського досвіду функціонування механізму банкрутства підприємств у вітчизняній практиці. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 18. С. 52–56. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/18_2016/11.pdf
- Петик Л. О., Клепанчук О. Ю., Корень Д. О. Моніторинг фінансової неплатоспроможності та ймовірності банкрутства. *Бізнес Інформ*. 2022. № 12. С. 237–242. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-12-237-242>
- Вовнюк В. А. Поняття «банківська неплатоспроможність». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 5. С. 134–136. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-5/31>
- Hainz C. Effects of bank insolvency on corporate incentives in transition economies. *Economics of Transition*. 2005. Vol. 3. Iss. 2. P. 261–286. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1468-0351.2005.00219.x>
- How Insolvency and Creditor-Debtor Regimes Can Help Address Nonperforming Loans. World Bank Group. Washington, D. C., 2021. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/163151612172227669/pdf/How-Insolvency-and-Creditor-Debtor-Regimes-Can-Help-Address-Nonperforming-Loans.pdf>
- Campbell A. Bank insolvency and the interests of creditors. *Journal of Banking Regulation*. 2006. Vol. 7. P. 133–144. DOI: <https://doi.org/10.1057/palgrave.jbr.2340009>
- Adrian T., Natalucci F. COVID-19 Crisis Poses Threat to Financial Stability / IMFBlog, 14.04.2020. URL: <https://blogs.imf.org/2020/04/14/covid-19-crisis-poses-threat-to-financial-stability/>
- Ari A., Chen S., Ratnovski L. COVID-19 and Non-performing Loans: Lessons from Past Crises. *European Central Bank Research Bulletin*. 2020. Iss. 71. May 27. European Central Bank, Frankfurt am Main, Germany. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-research/resbull/2020/html/ecb.rb200527~3fe177d27d.en.html>
- Marinova K. Bank Insolvency – Regulatory Challenges and Empirical Evidence. *Economic Archive*. 2018. No. 2. P. 58–67. URL: <https://dlib.uni-svistov.bg/bitstream/handle/10610/3920/8da3237d315ba65e720b0437879ad83b.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Schillig M. EU bank insolvency law harmonisation: What next? *International Insolvency Review*. 2021. Vol. 30. Iss. 2. P. 239–266. DOI: <https://doi.org/10.1002/iir.1413>
- Deslandes J., Magnus M. Further harmonising EU insolvency law from a banking resolution perspective? Briefing / European Parliament. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614514/IPOL_BRI\(2018\)614514_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614514/IPOL_BRI(2018)614514_EN.pdf)
- Valiante D. Harmonising Insolvency Laws in the Euro Area: Rationale, Stocktaking and Challenges. What role for the Eurogroup? CEPS Special Report No. 153, December 2016. URL: https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/ipol_stu2016574428_en.pdf
- Schillig M. The (Il-)Legitimacy of the EU Post-Crisis Bailout System. King's College London Law School Research Paper No. 2018-18. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3202118>
- Campbell A. Issues in Cross-Border Bank Insolvency: The European Community Directive on the Reorganization and Winding-Up of Credit Institutions. IMF. 2003. URL: <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9781589063341/ch026.xml>
- Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» (зі змінами та доповненнями) : від 23.02.2012 р. № 4452-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text>

20. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
21. Directive 2014/59/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 establishing a framework for the recovery and resolution of credit institutions and investment firms [...], OJ L 173, 12.6.2014, 190; as amended by Directive (EU) 2017/1132 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017, OJ L 169, 30.6.2017, 46; Directive (EU) 2017/2399 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2017, OJ L 345, 27.12.2017, 96; Directive (EU) 2019/879 of the European Parliament and of the Council of 20 Mai 2019, OJ L 150, 7.6.2019, 296.
22. Regulation (EU) 806/2014 of the European Parliament and of the Council of 15 July 2014 establishing uniform rules and a uniform procedure for the resolution of credit institutions and certain investment firms in the framework of a Single Resolution Mechanism and a Single Resolution Fund and amending Regulation (Single Resolution Mechanism Regulation SRMR) (EU) No 1093/2010, OJ L 225, 30.7.2014, 1; as amended by Regulation (EU) 2019/877 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2019 amending Regulation (EU) No 806/2014 as regards the lossabsorbing and recapitalization capacity of credit institutions and investment firms, OJ L 150, 7.6.2019, 226.
23. Principles for Effective Insolvency and Creditor/Debtor Regimes. International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. 2021. URL: [https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/3824fe8e-edb3-5f9b-aa28-f5afc759e562/content#:~:text=Systems%20should%20aspire%20to%3A%20\(i,produce%20a%20greater%20return%20to](https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/3824fe8e-edb3-5f9b-aa28-f5afc759e562/content#:~:text=Systems%20should%20aspire%20to%3A%20(i,produce%20a%20greater%20return%20to)
24. Динаміка кількості діючих структурних підрозділів банків України / Офіційний сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Kil_pidr_2021-10-01.xlsx

REFERENCES

- Adrian, T., and Natalucci, F. "COVID-19 Crisis Poses Threat to Financial Stability". *IMF Blog*, April 14, 2020. <https://blogs.imf.org/2020/04/14/covid-19-crisis-poses-threat-to-financial-stability/>
- Ari, A., Chen, S., and Ratnovski, L. "COVID-19 and Nonperforming Loans: Lessons from Past Crises". *European Central Bank Research Bulletin*. 2020. <https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-research/resbull/2020/html/ecb.rb200527~3fe177d27d.en.html>
- Campbell, A. "Bank insolvency and the interests of creditors". *Journal of Banking Regulation*, vol. 7 (2006): 133-144. DOI: <https://doi.org/10.1057/palgrave.jbr.2340009>
- Campbell, A. "Issues in Cross-Border Bank Insolvency: The European Community Directive on the Reorganization and Winding-Up of Credit Institutions". *IMF*. 2003. <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9781589063341/ch026.xml>
- "Dynamika kilkosti diiuchykh strukturnykh pidrozdiliv bankiv Ukrainy" [Dynamics of the Number of Active Structural Divisions of Ukrainian Banks]. *Ofitsiynyi sait NBU*. https://bank.gov.ua/files/stat/Kil_pidr_2021-10-01.xlsx

- Deslandes, J., and Magnus, M. "Further harmonising EU insolvency law from a banking resolution perspective? Briefing". *European Parliament*. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614514/IPOL_BRI\(2018\)614514_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614514/IPOL_BRI(2018)614514_EN.pdf)
- Directive 2014/59/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 establishing a framework for the recovery and resolution of credit institutions and investment firms [...], OJ L 173, 12.6.2014, 190; as amended by Directive (EU) 2017/1132 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017, OJ L 169, 30.6.2017, 46; Directive (EU) 2017/2399 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2017, OJ L 345, 27.12.2017, 96; Directive (EU) 2019/879 of the European Parliament and of the Council of 20 Mai 2019, OJ L 150, 7.6.2019, 296.
- "How Insolvency and Creditor-Debtor Regimes Can Help Address Nonperforming Loans". *World Bank Group*. Washington, D. C., 2021. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/163151612172227669/pdf/How-Insolvency-and-Creditor-Debtor-Regimes-Can-Help-Address-Nonperforming-Loans.pdf>
- Hainz, C. "Effects of bank insolvency on corporate incentives in transition economies". *Economics of Transition*, vol. 3, no. 2 (2005): 261-286. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1468-0351.2005.00219.x>
- Havrylchenko, O. V. "The Management of Procedures for Restoration of Solvency in Ukraine". *Biznes Inform*, no. 4 (2018): 359-363. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-4_0-pages-359_363.pdf
- [Legal Act of Ukraine] (2012). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2020). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
- Marchenko, O. V., and Lynova, V. D. "Analiz pidkhodiv do vyznachennia termina «platospromozhnist banku»" [Analyzing the Approaches to Definition of the Term of «Bank Solvency»]. *Biznes Inform*, no. 5 (2020): 56-61. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-56-61>
- Marinova, K. "Bank Insolvency - Regulatory Challenges and Empirical Evidence". *Economic Archive*, no. 2 (2018): 58-67. <https://dlib.uni-svishtov.bg/bitstream/handle/10610/3920/8da3237d315ba65e720b0437879ad83b.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Nosan, N. S. "Adaptatsiia yevropeiskoho dosvidu funkcionuvannia mekhanizmu bankrutstva pidpriemstv u vitchyzniani praktytsi" [Adapting of the European Experience of the Bankruptcy Functioning in Domestic Practice]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 18 (2016): 52-56. http://www.investplan.com.ua/pdf/18_2016/11.pdf
- Orlovska, Yu. V., and Ilkova, N. V. "Osoblyvosti doslidzhenia bankrutstva yak ekonomichnoi katehorii" [Features of the Study of Bankruptcy as an Economic Category]. *Ekonomichniy prostir*, no. 126 (2017): 5-14. <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/bitstream/123456789/678/1/Orlovskva.pdf>
- "Principles for Effective Insolvency and Creditor/Debtor Regimes. International Bank for Reconstruction and Development". *The World Bank*. 2021. [https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/3824fe8e-edb3-5f9b-aa28-f5afc759e562/content#:~:text=Systems%20should%20aspire%20to%3A%20\(i,produce%20a%20greater%20return%20to](https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/3824fe8e-edb3-5f9b-aa28-f5afc759e562/content#:~:text=Systems%20should%20aspire%20to%3A%20(i,produce%20a%20greater%20return%20to)

Petyk, L. O., Klepanchuk, O. Yu., and Koren, D. O. "Monitoring of financial insolvency and probability of bankruptcy" [The Monitoring of Financial Insolvency and Probability of Bankruptcy]. *Biznes Inform*, no. 12 (2022): 237-242.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-12-237-242>

"Resolution planning in the Single Resolution Mechanism. Special Report". *European Court of Auditors*. 2021. https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_01/SR_Single_resolution_mechanism_EN.pdf

Regulation (EU) 806/2014 of the European Parliament and of the Council of 15 July 2014 establishing uniform rules and a uniform procedure for the resolution of credit institutions and certain investment firms in the framework of a Single Resolution Mechanism and a Single Resolution Fund and amending Regulation (Single Resolution Mechanism Regulation SRMR) (EU) No 1093/2010, OJ L 225, 30.7.2014, 1; as amended by Regulation (EU) 2019/877 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2019 amending Regu-

lation (EU) No 806/2014 as regards the lossabsorbing and recapitalization capacity of credit institutions and investment firms, OJ L 150, 7.6.2019, 226.

Schillig, M. "EU bank insolvency law harmonisation: What next?" *International Insolvency Review*, vol. 30, no. 2 (2021): 239-266.

DOI: <https://doi.org/10.1002/iir.1413>

Schillig, M. "The (Il-)Legitimacy of the EU Post-Crisis Bailout System". *King's College London Law School Research Paper*, no. 2018-18.

DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3202118>

Valiante, D. "Harmonising Insolvency Laws in the Euro Area: Rationale, Stocktaking and Challenges. What role for the Eurogroup?" *CEPS Special Report* no. 153, December 2016. https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/ipol_stu2016574428_en.pdf

Vovniuk, V. A. "Poniattia «bankivska neplatospromozhnist»" [The Concept of «Bank Insolvency»]. *Yurydychny naukovy elektronny zhurnal*, no. 5 (2021): 134-136.

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-5/31>

УДК 336.71

JEL: E42; E59; E63; G18; H69

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-8-228-240>

АНТИКРИЗОВІ ЗАХОДИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

©2023 КРАСНОВА І. В., ГРОМНИЦЬКА І. Ю.

УДК 336.71

JEL: E42; E59; E63; G18; H69

Краснова І. В., Громницька І. Ю. Антикризіві заходи управління ліквідністю банків в умовах воєнного стану в Україні

Метою статті є дослідження особливостей застосування антикризових монетарних інструментів підтримки ліквідності на макрорівні та забезпечення фінансової стабільності в Україні в умовах повномасштабного військового вторгнення рф. Перед НБУ постали нові виклики та завдання, пов'язані зі збереженням функціональної спроможності банків, виваженими діями, спрямованими на підтримання ліквідності та фінансової стабільності банківської системи. Уже доведено, що як дефіцит, так і профіцит ліквідності може стати відправною точкою шокового вибуху в економіці. Проведено компаративно-динамічний аналіз основних монетарних індикаторів грошової сфери, який показав їх динамічність, керованість і відносну стабільність. Зазначено, що в контексті «недосяжної тріади», або трилеми Манделла – Флемінга, щодо валюти було впроваджено незалежну монетарну політику, але за впливу немонетарних факторів, що впливають на монетарну сферу, відбувається закручування спіралі ліквідності й утворення її надлишку. Операції з державними облігаціями та депозитними сертифікатами, які, на відміну від ОВДП, не є суцільно корисною операцією, в умовах воєнного стану не завжди досягають цілей забезпечення фінансової стабільності й управління ліквідністю. Монетарна трансмісія на ринку державних цінних паперів не дає позитивного ефекту через обов'язковість військових витрат уряду України. Для банків ці операції є джерелом дохідної ліквідності. Через трансмісійний механізм, що не працює, неузгодженість дій уряду та центрального банку зокрема динаміка процентної ставки не чинить стабілізуючого впливу на економіку.

Ключові слова: фінансова система, монетарна політика, ОВДП, рефінансування, інфляція, процентна ставка, депозитні сертифікати, державний борг.

Рис.: 7. **Бібл.:** 27.

Краснова Ірина Вікторівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри банківської справи та страхування, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Берестейський, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: krasnova_iryana@kneu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4507-6629>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/AAC-8131-2020>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57217308138>

Громницька Ірина Юрївна – аспірантка кафедри банківської справи та страхування, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Берестейський, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: iryana.gromnytska@pravex.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2022-6491>